

**ОТНОШЕНИЕ НА СТУДЕНТИТЕ, БЪДЕЩИ УЧИТЕЛИ,
КЪМ КВАЛИФИКАЦИЯТА И КАЧЕСТВОТО НА ОБРАЗОВАНИЕ**

Снежанка Добрева Георгиева

Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“, гр. Шумен

**ATTITUDE OF STUDENTS, FUTURE TEACHERS TOWARDS THE QUALIFICATION
AND QUALITY OF EDUCATION**

Snezhanka Dobрева Georgieva

University of Shumen Bishop Konstantin Preslavski, Shumen

Abstract: The provision of quality education and the creation of conditions for lifelong learning in the preparation of pupils and students ensure the continuous progress of their achievements, the development of research and technology and enhance the impact that acquired competencies have on economic and social life. The article presents the main characteristics of the quality of higher and secondary education. Follows the attitude to the qualification and motivation for self-development and self-improvement of students from the University of Shumen „Bishop Konstantin Preslavski“ as a guarantor of the quality of preschool and school education. According to the studied opinion of the students, on the one hand their self-assessment of the acquired competencies for practicing the profession „teacher“ is monitored and analysed and on the other – the factors for successful qualification activity and their motivation to participate in trainings. The results of the study serve to provide recommendations for improving the quality of university education and continuing education.

Keywords: quality of education, qualification for improving competencies, motivation for lifelong learning.

Основна цел на образователните системи в повечето от страните в света и Европа, както и в нашата страна, е постигане на качество на образованието на различните нива – предучилищно, училищно и висше. В чл. 3, ал. 2, т. 3 от Закона за предучилищното и училищното образование, от една страна, тази цел е регламентирана като принцип – „равен достъп до качествено образование и приобщаване на всяко дете и на всеки ученик“, а от друга – в чл. 5, ал. 2 е посочено, че държавата провежда политики за повишаване на качеството на образованието и предотвратяване на ранното отпадане на учениците от училище¹. Изискванията за осигуряване на качество на висшето образование са регламентираны в чл. 6, ал. 4 от Закона за висшето образование², продиктувани от държавната политика за качество, Националната програма за развитие България 2030³, въвеждането на европейски измерения за качество след Болонския процес. Висшето училище осигурява качеството на образованието и на научните изследвания, като за целта въвежда вътрешна система за оценяване и поддържане на качеството на обучението и на академичния състав, която включва и проучване на студентското мнение най-малко веднъж за учебна година².

Според нормативната рамка в нашата страна отговорността за осигуряване на качество на образованието, а съответно и за квалификацията на педагогическите специалисти като елемент от него, е на съответната институция, била тя детска градина, училище или висше училище.

Във връзка с квалификацията на учителите за осигуряване на качество на образованието се очертават два феномена, които по отношение на системата на предучилищното и училищното образование са регламентирани и в държавния образователен стандарт за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти⁴. От една страна, от значение е първоначалната им подготовка за упражняване на професията „учител“ и придобиване на необходимите академични компетентности, съчетани с добра методическа подготовка, а от друга и в контекста на ученето през целия живот, е необходимо непрекъсната продължаваща квалификация, за да могат учителите да отговорят на променящите се потребности на учениците в динамичната среда, в която функционира училището.

Темата за подготовката на учителите и развитието на компетентностите им в контекста на осигуряване на качество на обучението е често срещана в научната литература. Редица български и чужди автори правят теоретичен обзор на продължаващата квалификация на учителите и значимостта на обученията като конструкт на усъвършенстване на методиката на преподаване и учене и повишаване на мотивационния аспект в работата на педагогическите специалисти. Садовничий разглежда проблемите на висшето образование, свързани с качеството. Поставя въпроса за насоките за подготовка на студентите в зависи-

мост от съвременните им потребности и цели, както и за необходими промени в нормативната уредба [1]. Законодателните изисквания и връзката им с качеството на продължаващата квалификация на учителите, анализирани въз основа на проведени изследвания за отношението на педагогическите специалисти към обучението, се срещат в публикациите на Петкова [2], Неминска [3], Кюркчийска [4], Василева [5] и др. Клинков разглежда повишаването на квалификацията като непрекъснат процес на усъвършенстване на компетентности в специфични области на професионална дейност (за учители по икономически специалности) и дава препоръки, проучени въз основа на чужд опит [6]. Факторите на удовлетвореността на началните учители, част от които са участията в обученията, се проучват в изследване на Иванова и Милева [7]. Друго проведено проучване проследява удовлетвореността на учителите от програмите за обучение, предпочитаните организационни форми, мотивите за участие/неучастие в продължаваща квалификация [8]. Jiyeubekovna представя интересен обзор на системата за повишаване на квалификацията на учителите в азиатските страни, в които се очертават подобни на нашата страна аспекти и проблеми [9], а подготовката на учителите за осигуряване на качество на ученето и преподаването в контекста на холандското средно образование анализират De Vries, Jansen, de Grift, [10]. Въпреки че в публикациите се представят изследвания относно отношението на учителите към продължаващата квалификация, професионалното и кариерно развитие като предпоставка за осигуряване на качество на образованието, анализират се политиките на системата за продължаваща квалификация, дават се препоръки за повишаване на авторитета, професионалния и социалния статус на учителите, то темата остава актуална предвид насърчаването на ученето през целия живот и значимата роля на учителя в диалектичното единство учител – ученик на процеса преподаване и учене, ориентацията на преподавателските практики към учениците и създаването на подходяща образователна среда за постигане на високо качество на образованието.

Връзката между квалификацията на учителите и осигуряването на качество на образованието е проследена в проведено проучване сред 268 студенти от Педагогически факултет на Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“, град Шумен. Основната цел на изследването е да се анализира самооценката на студентите, обучаващи се за бъдещи учители относно професионалната им подготовка във висшето училище и отношението им към продължаващата квалификация в контекста на постигане на високо качество на образованието. Значимостта на проучването е в очертаване на проблеми и перспективи между потребностите на обществото и пазара на труда в съвременната динамична среда и компетентностите, които предоставят университетските програми и програмите за продължаващо обучение като ключов аспект на политиките за качество.

Част от изследваните лица (6,7% от тях) са заети в системата на предучилищното и училищното образование, като имат от една до пет години трудов стаж, а останалите все още не са упражнявали професията „учител“. Студентите са на различна възраст, като повече от половината от тях са до 25 години, т.е. се обучават след завършено средно образование, от 35 до 44 години са 21,6% от тях, на възраст между 25 и 34 години са 19,4% от респондентите, а студентите във възрастовия диапазон 45 г. – 54 г. са малък дял – 6%. Преподавателската практика на 41,8% от анкетираните е свързана с началното училище, на 10% от тях с предучилищното образование, като работят или са работили като детски учители или помощник-възпитатели, а останалите нямат педагогическа практика. Тези данни обясняват факта, че 39,55% от тях се подготвят за начални учители, 35,82% – за детски и начални учители, 22,4% – за детски учители и 2,24% за учители по конкретен учебен предмет. По-голямата част от изследваните лица са жени (97%) и само 3% са мъже. Демографските данни са събрани, за да се проследи по-детайлно отношението към продължаващата квалификация на учителите от студенти, които упражняват професията и такива, които все още не са реализирали трудова кариера.

В изследването са определени следните критерии:

- Критерий 1. Отношение и ангажираност към качеството на образование.
- Критерий 2. Равнище на университетско придобити компетентности.
- Критерий 3. Мотивация за професионално развитие и последваща квалификация.
- Критерий 4. Фактори за успешна квалификационна дейност.

Във връзка с проследяване на отношението на студентите към качеството на образование, част от което представляват професионалната компетентност на педагогическите специалисти и непрекъснатото усъвършенстване на знания и умения, на студентите са представени твърдения, отнасящи се до аспекти на качеството, които те трябва да ранжират по значимост по пет-степенна скала. Резултатите се отнасят към първия критерий на изследването и са представени на Таблица 1.

Изследваните студенти дават отговори предимно в положителната част на скалата. Анализът им показва, че те са разпределени между степените „максимално значително“ и „значително“ – от 65% до 78%, с преобладаващ дял на втората степен. Изключение правят уменията на учителите да създават интерак-

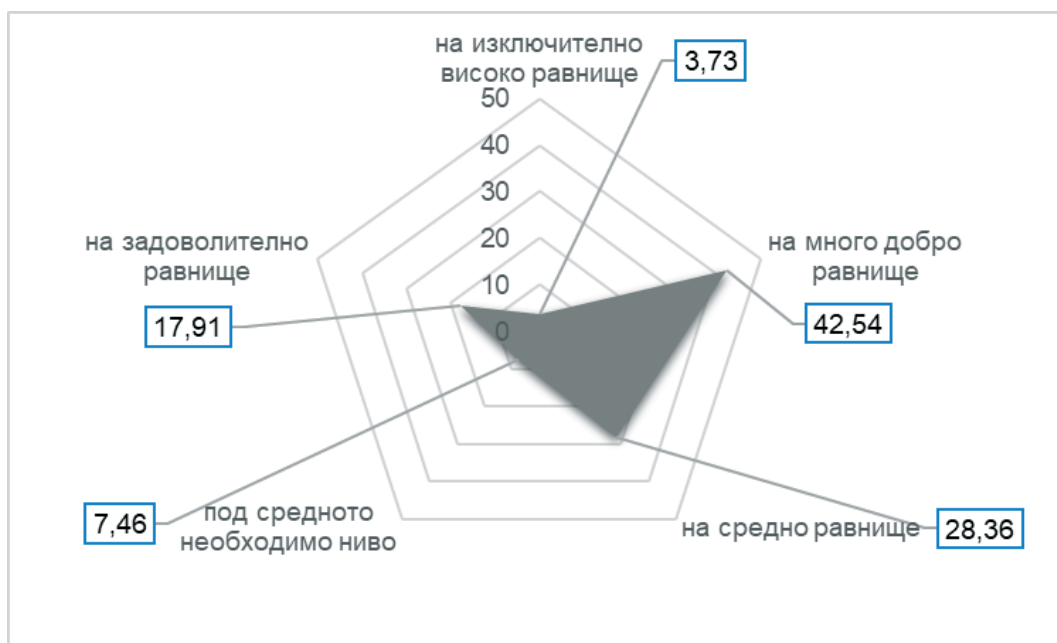
тивна образователна среда, осигуряването на достъп до образование и подкрепяща среда за всички ученици и добрите взаимоотношения в училищната общност, определени от респондентите като особено значими за постигане на качество на училищното образование на съвременния етап (съответно 47,02%, 45,52% и 46,27% от студентите дават отговори „максимално значително“ за посочените твърдения).

Въпреки че респондентите приемат всички посочени аспекти на качеството като важни за осигуряването му, видно е, че предпочитанията им са насочени към образователната среда, която трябва да е подкрепяща и толерантна и да се използват интерактивни методи на преподаване, за поддържане на интереса и мотивацията на учениците. Действително, ако не е създадена училищна общност, в която педагогическите специалисти работят в екип за развитието на компетентностите на учениците и на собствениците си знания и умения в подходяща образователна среда, няма да са осигурени в максимална степен условия за развитието на качеството на образованието. Подкрепящата среда е фактор за мотивационната сфера и на учителите и на учениците. Може да се каже, че между 8% и 16% от анкетираните нямат мнение, тъй като не могат да вземат решение за значимостта на твърденията, а отговорите в отрицателната част на скалата са от 13% до 25%. Би следвало да се обърне внимание на този дял от студентите и да се направят допълнителни проучвания, тъй като те все още нямат добре формирано отношение към качеството на образование и е възможно да не познават в детайли определени негови аспекти.

Таблица 1. Отношение и ангажираност към качеството на образование

Аспекти на качеството	Максимално значително (%)	Значително (%)	Колкото значително, толкова и незначително (%)	Незначително (%)	Изключително незначително (%)
Качество на придобитите от учениците знания, умения, отношения компетентности	34,32	40,3	11,94	7,46	5,97
Придобиване на нормативно детерминирани ключови компетентности	22,38	44,78	13,43	13,43	5,97
Получаване на повече отлични и много добри оценки на НВО и/или ДЗИ	26,87	38,81	15,67	9,7	8,96
Постигане на резултати, съответстващи на ДООС за общообразователната подготовка	23,13	46,27	11,94	11,94	6,72
Прилагане на добри практики, осигуряване на ресурси	34,33	41,04	8,96	8,96	6,72
Умения на учителите да създават интерактивна образователна среда	47,02	30,6	8,96	6,72	6,72
Реализиране на личностно ориентиран образователен процес	38,81	35,07	8,96	11,94	5,22
Качествено съчетаване на традиционно работещи практики и иновативни технологични решения	35,82	37,31	8,21	10,45	8,21
Качество на реализираната от учителите обучителна, възпитателна и социализираща дейност	39,55	35,07	8,21	8,96	8,21
Дейности на директора/зам.-директора във връзка с необходимостта от кариерно развитие на учителите от колектива	22,39	42,54	9,7	17,91	7,46
Мотивираност на учителите перманентно да повишават професионалната си квалификация	33,58	38,06	8,21	13,43	6,72
Осигуряване на достъп до образование и подкрепяща среда за всички ученици	45,52	29,1	6,72	10,45	8,21
Добри взаимоотношения в училищната общност	46,27	25,37	10,45	11,19	6,72
Синхронизиране на действията с другите членове на колектива за постигане на общата цел	35,82	37,13	10,45	10,45	5,97
Толерантна комуникация с контролни органи	30,6	35,82	9,7	17,16	6,72

Почти половината от студентите (42,54% от тях) оценяват равнището на придобитите компетентности за упражняване на учителската професия (академична, методическа и свързана с нормативните документи в системата на предучилищното и училищното образование) на много добро ниво, 28,36% – на средно. Само 3,73% определят изключително ниво на подготовка, а дяловото разпределение в отрицателната част на скалата бележи стойности от 7,46% за отговори „под средното необходимо ниво“ и 17,91% за „задоволително равнище“ (Диаграма 1).

Диаграма 1. Резултати от самооценката на студентите относно професионалната педагогическа компетентност като резултат от университетското ви обучение

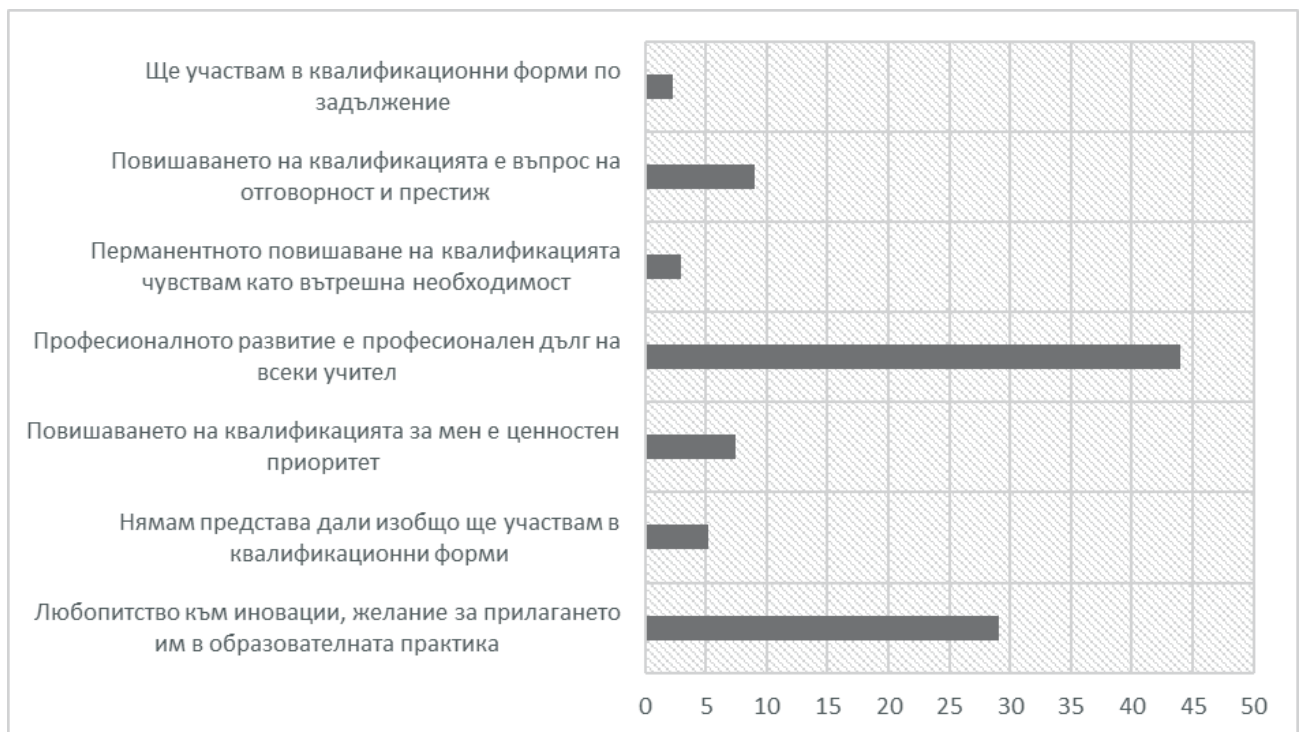
Получените резултати показват осигуряване на добро качество на първоначалната подготовка, като се наблюдават отклонения. Обезпокоителни са мненията на студентите, които заявяват средна и задоволителна степен на професионална педагогическа компетентност. Това не означава непременно недостатъчно добро ниво на преподаване и качество на учебните програми, а може да се дължат на мотивацията на студентите за учене. Доказателство в полза на второто предположение са отговорите на респондентите относно взаимосвързката между университетската (академичната) подготовка и подобряването на качеството на предучилищното и училищното образование. Болшинството анкетирани лица (66,42% от тях) посочват, че това зависи от мотивацията на студентите, бъдещи учители. Категоричен отговор „да“ дават 33,58%, като не се наблюдават отрицателни отговори. По същия начин, на въпроса „Считате ли, че студентът трябва да продължи да развива педагогическата си квалификация и след завършване на университета?“, 70,9% отговарят утвърдително, не се наблюдават негативни отговори, а 29,1% посочват като условие вътрешните мотиви на учителя за усъвършенстване. Резултатите от двата въпроса са подобни, но с различно съотношение между отговорите. Според дадената информация от студентите, те осъзнават ползата от ученето през целия живот, но също така отчитат и мотивационната сфера на обучаващите се и съответно мотивацията им като фактор за учене и саморазвитие.

Самооценката на респондентите относно познаване на нормативните документи, свързани с квалификацията на педагогическите кадри показва, че 57,46% от тях за запознати, 27,61% не, а 14,93% – отчасти. Възможно е студентите, които все още не познават в пълнота нормативната уредба, да не са сформирали мнение за значението на продължаващите обучения, което да пречи на категоричното им положително мнение при осъществяване на връзка с качеството на образование.

По повод мотивите на студентите за включване в квалификационни форми в бъдещата им педагогическа практика, най-голям дял (44,03%) заемат отговорите „професионалното развитие е професионален дълг на всеки учител“. Това показва, от една страна, познаване на изискванията за продължаваща квалификация, но от друга говори за външна мотивация, продиктувана от задължение, а не от вътрешна необходимост. Резултатите са обясними, като се има предвид, че това са студенти до 25 годишна възраст, които нямат трудова заетост, удовлетворени са от университетската подготовка и явно все още не са оценили ползата от непрекъснато надграждане на знания. Същият тип студенти (неработещи, обучаващи се за начални учители и доволни от подготовката в университета) свързват мотивацията си за продължаваща квалификация с любопитството към иновации, които да прилагат в образователната си практика (посочена от 29,1% от тях). Малък дял анкетирани (8,96%) определят мотивацията си като отговорност и престиж, т.е. отново насочват вниманието към задължението за обучение, но го считат и като привилегия. Вътрешни мотиви и необходимост от продължаващо усъвършенстване на знания и умения заявяват 2,99% от студентите. Това са работещи в образователната система студенти, които явно са оценили ползата от обучението. Повишаването на квалификацията е ценностен приоритет за 7,46% от студентите, който мотив съ-

що може да се приеме като потребност и показва положителната оценка на значимостта на продължаващата квалификация, дадена от респондентите. Едва 2,24% от анкетираните заявяват, че ще участват в квалификационни форми по задължение, а 5,22% от тях нямат представа дали изобщо ще участват в квалификационни форми. Последната група са студенти до 25 годишна възраст, които оценяват университетската си подготовка във висока степен, удовлетворени са от качеството на образование в университета и не работят като учители към момента на проучването. Вероятно те не са наясно с изискванията за участие в продължаваща квалификация и получаване на кредити, самооценката на академичната и методическата им подготовка е висока и не считат, че ще е необходимо да усъвършенстват знанията си (Диаграма 2).

Мотивационната сфера на бъдещите учители е изследвана и чрез отношението им към ролята на директора като лидер в организацията, чиято функция е да подкрепя и мотивира човешките ресурси в училището за непрекъснато развитие на знания и умения, за да се осигури високо качество на образованието. От изброените няколко варианта за тип директор, който би ги провокирал да усъвършенстват компетентностите си, студентите отдават приоритет на управленец, който е за пример с успешното прилагане на наученото от придобитата професионално-квалификационна степен (27,61% от тях) и на директор, работещ за повишаване на собственото си ПКС/персоналната си педагогическа квалификация и имидж (посочено от 20,9% от респондентите).

Диаграма 2. Мотиви за включване в квалификационни форми, според мнението на студентите

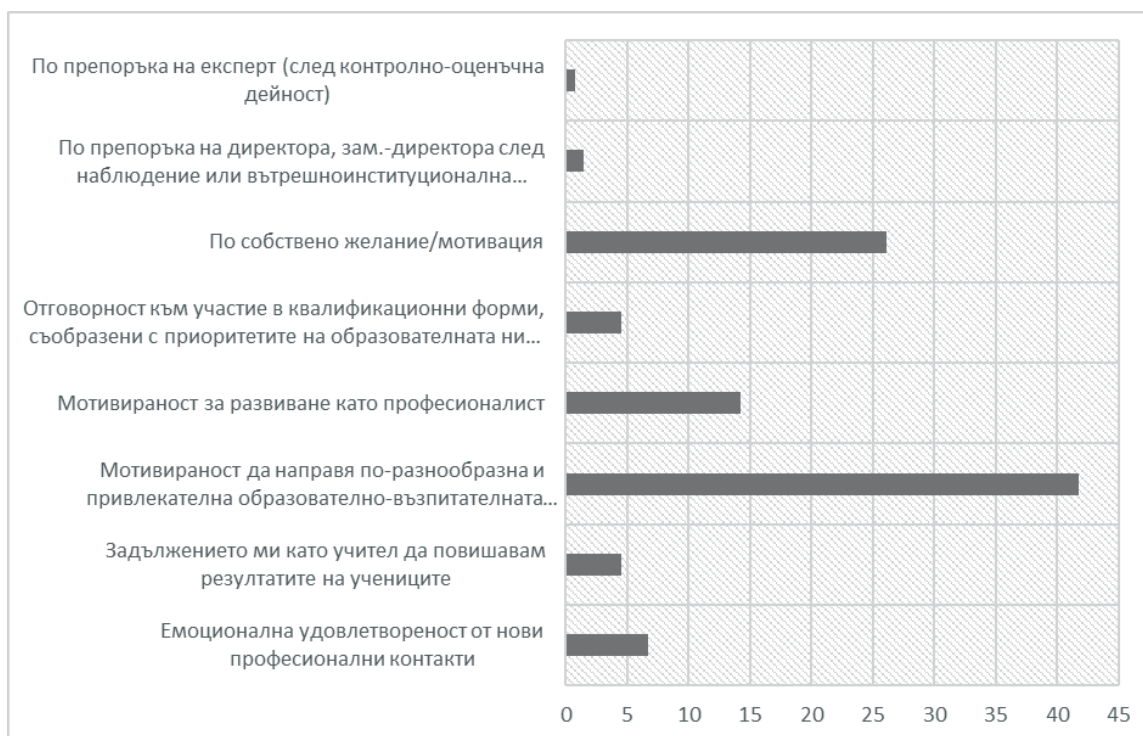
Според 19,4% от анкетираните повишаването на педагогическата им квалификация няма да е функция на мениджърските качества на директора на организацията. По-малък дял заемат отговорите, свързани със способностите на директора като мениджър, перманентното му собствено участие в квалификационни курсове, притежаващ професионално-квалификационни степени (между 5% и 15%). Тези данни сочат отново зависимостта на развитието на бъдещите учители от мотивираността им за това. Те считат директора като част от педагогическите специалисти, който също би следвало да се грижи за собствените си компетентности, с което да дава пример, но не осъзнават напълно ролята на директора да ръководи и мотивира персонала (Диаграма 3).

Предпочитан модел за включване в обучения на бъдещите учители е мотивираност да направят разнообразна и привлекателна образователно-възпитателната дейност за учениците, с които ще работят – определен от 42,45% от студентите. Прави впечатление, че собствената мотивация е модел за 26,12% от анкетираните лица. Създаването на среда за образователно-възпитателна дейност и подходящи методи на обучение, заедно със собствената мотивация на учителя са моделите, които са в основата на усъвършенстването на компетентностите. В подкрепа на този извод са и отговорите, свързани с дадени препоръки от директора/заместник-директора след вътрешноинституционална контролна дейност или от експерт след контролно-оценъчна дейност, които заемат нисък дял, съответно 1,49% и 0,75%.

Диаграма 3. Отговори на въпроса „Какъв директор може да Ви мотивира в бъдещта Ви в преподавателска практика да повишавате педагогическата си квалификация?“

Следователно, студентите считат, че ако те нямат потребност от обучения, външни препоръки или задължаване не биха били добър модел за подобряване на компетентностите им. От друга страна, те свързват добрата си университетска (академична) подготовка с подобряването на качеството на предучилищното и училищното образование и приемат, че повишаването на квалификацията на учителите е гаранция за подобряване на качеството на образование (посочено от над 75% от респондентите). Останалите 25% от респондентите отново насочват вниманието към мотивацията на студентите, бъдещи учители и са на мнение, че желанието за участие в обучения зависи от собственото им желание за развитие и усъвършенстване. Не се наблюдават отрицателни отговори (Диаграма 4).

Диаграма 4. Предпочитан модел за включване в обучения, според мнението на студентите

За проследяване на връзката качество на образованието и подобряване на компетентностите на учителите, на изследваните студенти е дадено право да дадат собствени препоръки как би се повишило качеството. Основно ядро в отговорите на бъдещите учители са ангажираността, сътрудничеството, социалният диалог и екипността между всички участници в процеса на обучение, както и практическата насоченост на обученията, за да се осигурят качествени знания и иновативност в преподаването. Това означава, че изследваните лица имат отношение към продължаващата квалификация и отчитат важни аспекти на дейността на институцията за осигуряване на високо качество на образованието. Отделно от това, е зададен допълнителен въпрос „Приемате ли повишаването на квалификацията на учителите като гаранция за подобряване на качеството на образование?“ Повече от половината от респондентите отговарят утвърдително (52,24% от тях), 40,3% считат, че това е вярно отчасти и зависи от личността на учителя и мотивацията му за постижения и усъвършенстване. С други думи, приемат връзката по-добра квалификация на педагогическите специалисти – по-високо качество на образованието, но отчитат и качеството на проведените обучения и желанието на учителите да участват в тях, а оттам и крайния резултат от квалификацията.

Срещат се и препоръки за подобряване на качеството на образование в съвременните организации, насочени към мандатността на директорите и повишаване на уважението към личността на учителя, едно издателство на учебници, по-малък брой ученици в паралелка, които според респондентите също оказват влияние на качеството. Изтъква се и доверието в училищната общност като фактор, който допринася за толерантната среда.

Анализът на представените данни дава основания да се направят определени изводи:

- Половината от студентите, участвали в проучването, определят академичната си подготовка като добра, а повече от 60% от тях считат, че придобитите в университета компетентности за упражняване на професията са гарант за подобряване на качеството на предучилищното и училищното образование, при условие, че учителят е мотивиран ефективно да прилага знания и умения.
- Познават аспекти на качеството на образование, като отдават приоритет на създадените сътруднически и етични отношения в училищния колектив и на образователна среда, която трябва да е интерактивна, подкрепящата и толерантна.
- Професионалното развитие и участието в квалификационни форми се приема от анкетираните повече като нормативно задължение, отколкото като вътрешна необходимост.
- Студентите свързват обученията за продължаващо и кариерно развитие на способности повече с качеството на образователно-възпитателната дейност в училище и собствената мотивация на всеки учител, отколкото с препоръки или насоки, дадени от по-висши органи (заместник-директор, директор, експерт и др.), които са преценили необходимост от усъвършенстване на знания и умения за конкретен педагогически специалист.
- Добрият управленец, който е за пример с подобряване на собствените си компетентности чрез участие в различни форми на квалификация, е предпочитан мотиватор за бъдещите учители за включване в обучения и кариерно развитие.

В контекста на целта на изследването и въз основа на изводите могат да се направят препоръки за усъвършенстване на учебните програми за обучение на студентите от специалностите, които предоставят професионална квалификация учител въз основа на педагого-психологическата и методическата подготовка на студентите.

Необходимо е в учебните програми внимателно да се планират теми за практическо прилагане на компетентностния подход в обучението, като се създадат възможности за непрекъснатото му рефлектиране в екипи от студенти и студенти и преподаватели, включително и чрез създаване на междууниверситетски центрове и мрежи за взаимно учене и споделяне на практики и опит. По този начин ще се насърчава по-доброто разбиране на подхода за ефективно осъществяване на реформи и иновации, свързани с повишаването на качеството на образование.

Включването на теми, развиващи уменията за екипна работа ще създадат предпоставки за по-ефективно прилагане на училищната автономия в сътрудническа среда, в която колективно се решават локални проблеми, но едновременно с това се мисли глобално и се създават условия за гъвкавост и адаптивност към удовлетворяване на потребностите на учениците и родителите. Прилагането на иновации и творчество чрез използване на даденото право на автономия за развиване на училищни политики и практики ще доведе до екипни усилия за търсене на подходящи и алтернативни способности за постигане на висока ефективност на учебния процес и на качеството на образованието.

Доверието на директора към учителя, както и обратно, на учителите към ръководителя на институцията, е от съществено значение в общата грижа за удовлетворяване на потребностите на учениците и родителите. В този смисъл застъпването на теми, касаещи управлението на училището и прилагането на си-

туационния подход би било полезно за разбиране на процесите на децентрализация на институционално ниво и участието на педагогическите специалисти в управлението на училището като партньори.

References:

1. Sadovnichiy, V., Vysshee obrazovanie Rossii. Dostupnosty. Kachestvo. Konkurentosposobnosty. Vysshee obrazovanie v Rossii, № 7, 2006, p. 7 – 15.
2. Petkova, I. Uchitelite za prodalzhavashtata profesionalna kvalifikatsia na pedagogicheskite kadri v Bulgaria, Pedagogika. 90/2018, No: 2, str. 174-183.
3. Neminska, R. Prodalzhavashtata kvalifikatsia na uchitelite – normativen i izsledovateliski obzor (nauchno-teoretichno obobshtenie varhu provedeni obucheniya na uchiteli). Strategii na obrazovatelnata i nauchnata politika. 26/2018, № 5, str. 457 – 477.
4. Kyurkchiyska, V. Kvalifikatsiyata na uchitelite v konteksta na savremennite predizvikatelstva za kachestveno obrazovanie. Strategii na obrazovatelnata i nauchnata politika. 27/2019 № 6, str. 607 – 617.
5. Vasileva, K. Sashtnost i upravlennie na karierata na pedagogicheskite spetsialisti prez prizmata na normativnite aktove opredelyashti kariernoto razvitie na pedagogicheskite spetsialisti v Bulgaria, Obrazovanie i tehnologii, 8/2017, № 1, str. 38 – 44, ISSN 1314,1791.
6. Klinkov, G. Spetsifika na obuchenieto za povishavane profesionalnata kvalifikatsiya na uchiteli po ikonomicheski spetsialnosti na bazata na chuzhdiya opit. Scientific Vector of the Balkans. 3/2019, № 3(5).
7. Ivanova, V., Mileva, E. Faktori na udovletvorenostta na nachalnite uchiteli ot profesionalnata deynost. Pedagogika, Tom 92/2020 № 5, str. 688 – 702.
8. Gyoreva, R. The Qualification of Teachers in Bulgaria – Necessity or Obligation, Proceedings IFTE-2019, V International Forum on Teacher Education, doi:10.3897/ap.1.e0234, p. 251 – 262.
9. Jiyenbekovna, T. Formation of the system of increasing the qualification of teachers in Asian countries, European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, Vol. 7 No. 10, 2019, ISSN 2056-5852.
10. De Vries, S., Jansen, E., de Grift, V., Profiling teachers' continuing professional development and the relation with their beliefs about learning and teaching. Teaching and Teacher Education 33/2013, pp. 78 – 89.

(Endnotes)

1. Zakon za preduchilishtnoto i uchilishtnoto obrazovanie, posledni izm. i dop. DV. br.34 ot 3 May 2022g. – <https://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2136641509>.
2. Zakon za vissheto obrazovanie, posledni izm. i dop. DV. br.18 ot 4 Mart 2022g. – <https://lex.bg/laws/ldoc/2133647361>
3. Natsionalna programa za razvitie BULGARIA 2030 – <https://www.minfin.bg/bg/1394>
4. Naredba № 15 ot 22 yuli 2019 g. za statuta i profesionalното развие на uchitelite, direktorite i drugite pedagogicheski spetsialisti, Obn. DV. br.61 ot 2 Avgust 2019g., izm. i dop. DV. br.101 ot 27 Noemvri 2020g., izm. i dop. DV. br.80 ot 24 Septemvri 2021g. – <https://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2137195301>